

AKTIVNOSTI U EKOVRTIĆIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

DEA JUŠTA ¹

Dječji vrtić i jaslice "Duga", Umag, Hrvatska

Sažetak: U radu se prikazuju aktivnosti ekovrtića u Republici Hrvatskoj, s naglaskom na ekološki pristup u ranom odgoju i obrazovanju. Cilj rada je prikazati važnost ekovrtića u oblikovanju ekološke svijesti djece i analizirati njihove programe u odnosu na međunarodne prakse. Istraživanje je provedeno analizom podataka o aktivnostima 18 ekovrtića u Hrvatskoj, koristeći induktivnu metodu zaključivanja. Rezultati pokazuju da ekovrtići provode različite aktivnosti poput recikliranja, uzgoja biljaka i edukacije o okolišu, ali se razlikuju u opsegu i učestalosti provedbe. Zaključuje se da, iako ekovrtići u Hrvatskoj pridonose razvoju ekološke svijesti, postoji prostor za poboljšanje kroz sustavniju provedbu programa i veću institucionalnu podršku.

Ključne riječi: *ekovrtić; ekološki odgoj; održivi razvoj; recikliranje; rano obrazovanje.*

Abstract: This paper presents an overview of environmental activities implemented in eco-kindergartens in the Republic of Croatia, with a focus on the role of early childhood education in developing ecological awareness. The aim of the study is to highlight the importance of eco-kindergartens in shaping children's environmental understanding and to analyse their programmes in relation to international practices. The research was conducted through a content analysis of ecological activities in 18 Croatian eco-kindergartens, using an inductive approach. The results show that kindergartens implement a wide range of activities, including recycling, plant cultivation, and environmental education, although the scope and frequency of these activities vary. The findings indicate that eco-kindergartens in Croatia contribute to fostering ecological awareness, yet there remains room for improvement through more systematic programme implementation and stronger institutional support.

Keywords: *eco-kindergarten, environmental education, sustainable development, recycling, early childhood education.*

¹ Kontakt e-mail: deajusta98@gmail.com

Uvod

U današnje se vrijeme sve više govori o potrebi zaštite okoliša i važnosti održivog načina života. Klimatske promjene, onečišćenje zraka i mora, uništavanje prirodnih staništa i prekomjerno iskorištavanje prirodnih resursa ozbiljni su problemi koji zahtijevaju brzu i sustavnu reakciju društva. Upravo zbog toga postaje važno da se briga za okoliš i razvijanje ekološke svijesti kod ljudi počne poticati što ranije, već u predškolskom uzrastu. Djeca od najranije dobi mogu razvijati odgovoran odnos prema prirodi, osobito ako su svakodnevno okružena sadržajima i odraslima koji takve vrijednosti dosljedno žive i prenose.

Dječji vrtići u tome igraju iznimno važnu ulogu jer pružaju prostor, vrijeme i podršku djeci da kroz igru, istraživanje i suradnju s drugima uče o prirodi i svijetu oko sebe. Posebno mjesto među njima zauzimaju tzv. ekovrtići – predškolske ustanove koje sustavno provode ekološke programe i projekte, najčešće kao dio međunarodnog programa Ekoškole. Njihov cilj nije samo usvojiti određene ekološke navike, već poticati djecu da razviju pozitivan odnos prema okolišu, osjećaj odgovornosti i razumijevanje važnosti održivog načina života.

Rad se usmjerava na ekovrtiće u Republici Hrvatskoj, njihovu brojnost, aktivnosti koje provode i načine na koje pridonose ekološkom odgoju djece. U teorijskom dijelu prikazana je važnost razvoja ekološke svijesti u ranom djetinjstvu, uz primjere dobre prakse iz europskih zemalja koje imaju dugu tradiciju održivog odgoja. Istraživački dio rada donosi pregled konkretnih aktivnosti hrvatskih ekovrtića, temeljen na analizi javno dostupnih podataka. Dodatno je obrađena i studija slučaja Dječjeg vrtića Kutina, koji već niz godina sustavno provodi ekološki program i predstavlja pozitivan primjer prakse.

Cilj ovog rada jest ukazati na značaj ekološkog odgoja u ranom djetinjstvu kroz prikaz konkretne prakse ekovrtića u Republici Hrvatskoj. Naglasak je stavljen na analizu aktivnosti koje pridonose oblikovanju ekološke svijesti kod djece, kao i na prepoznavanje potencijala i izazova u provedbi održivih programa u predškolskim ustanovama. Značaj ranog i sustavnog ekološkog odgoja potvrđuju i brojna istraživanja koja naglašavaju važnost razvoja ekološke pismenosti u predškolskom razdoblju (Cutter-Mackenzie & Edwards, 2013; Ardoin & Bowers, 2020).

Eko dječji vrtići

Program ekovrtića osmišljen je s ciljem sustavne provedbe odgoja i obrazovanja za okoliš u svim odgojno-obrazovnim ustanovama. Taj međunarodni program razvila je Zaklada za odgoj i obrazovanje za okoliš (Foundation for Environmental Education – FEE) kao odgovor na UN-ovu Konferenciju o okolišu i razvoju održanu 1992. godine. Program se službeno počeo provoditi 1994. u Danskoj, Njemačkoj, Grčkoj i Velikoj Britaniji, a danas je prisutan u više od 59 zemalja svijeta. Njegova svrha je usmjeriti način na koji se sadržaji o zaštiti okoliša integriraju u svakodnevni život vrtića, čime se djeci olakšava razumijevanje važnosti brige za prirodu i održivog ponašanja (Foundation for Environmental Education, n.d.).

Program Ekovrtića određuje i usmjerava način na koji se sadržaji vezani uz zaštitu okoliša primjenjuju u svakodnevnom životu vrtića. Takav pristup pomaže djeci da lakše shvate važnost očuvanja okoliša. Kako bi vrtić stekao status Ekovrtića, prvi je korak prijava putem mrežne stranice eko.lijepa-nasa.hr, nakon čega slijedi proces verifikacije od nacionalnog koordinatora.

Ekovrtići su dio sustava koji obuhvaća različite odgojno-obrazovne ustanove – od vrtića i škola do učeničkih domova i fakulteta – a temelje se na smjernicama odgoja i obrazovanja za okoliš. Program uključuje i sustav nagrađivanja: vrtići koji ispune kriterije dobivaju Zelenu zastavu sa znakom Ekovrtića, koju mogu izvjesiti na zgradi ili postaviti u unutrašnjosti ustanove. Osim toga, dobivaju i povelju (certifikat) Zaklade FEE, pravo na korištenje logotipa Ekovrtića na dopisima te mogućnost isticanja i promidžbe u javnosti, kako u Hrvatskoj, tako i na međunarodnoj razini.

Cilj programa je integrirati odgoj i obrazovanje za okoliš u sve segmente odgojno-obrazovnog rada i svakodnevni život djece i djelatnika vrtića. Istodobno, njegova je zadaća odgojiti mlade generacije koje su osjetljive na pitanja okoliša i osposobljene za donošenje odgovornih odluka o održivom razvoju društva.

Ekološki pristup u ranom obrazovanju

Rano obrazovanje igra ključnu ulogu u oblikovanju ekoloških stavova i ponašanja (Cutter-Mackenzie & Edwards, 2013). Djetinjstvo, a osobito rano djetinjstvo, razdoblje je u kojem djeca oblikuju vlastite interese prema prirodi te usvajaju temeljne navike i vrijednosti, dok odrasli te stavove najčešće oblikuju kasnije i sporije, kroz iskustvo. Upravo zato predstavlja idealan kontekst za razvoj ekološke svijesti. Edukacija o okolišu u tom periodu može imati dugoročan i trajan učinak.

Ekološki odgoj obuhvaća razvijanje znanja, vještina, navika i stavova koji omogućuju pojedincima razumijevanje ekoloških procesa, utjecaja ljudskih aktivnosti na okoliš te važnosti njegove zaštite. Uključuje i upoznavanje s međusobnim odnosima među organizmima i čovjekovom ulogom u biosferi. Cilj takvog pristupa je potaknuti odgovorno ponašanje i aktivno sudjelovanje u očuvanju prirode, već od najranije dobi (Monroe, Andrews, & Biedenweg, 2008).

Iako je tema iznimno značajna, i dalje je nedovoljno zastupljena u znanstvenim istraživanjima. Osobit izazov predstavlja pristup djeci kao ispitanicima i odabir metoda koje omogućuju djetetovo izražavanje na razumljiv i valjan način. Neki su istraživači koristili crtanje kao simbolički izraz ekoloških stavova i razumijevanja odnosa prema prirodi (Cincera & Komarkova, 2010), dok su drugi koristili participativno promatranje te kvalitativne i kvantitativne metode (Ballantyne et al., 2005).

Prema pojedinim znanstvenicima, dječji stav prema prirodi može biti dvosmislen. Kellert (2002) smatra da djeca u dobi od tri do šest godina često pokazuju tjeskobu u izravnom kontaktu s prirodom, osobito u prisustvu malih životinja poput zmija i pauka, što se tumači kao genetski uvjetovano (Cincera, 2015). Također se navodi da djeca te dobi vole skloništa i male prostore koji im pružaju sigurnost, ali ujedno mogu razviti rani ekocentrični način razmišljanja ako su izložena odgovarajućem obrazovanju.

Istraživanja pokazuju da predškolci razvijaju osnovne znanstvene koncepte i razumijevanje bioloških principa, kao što su uzročnost, prirodne promjene, te osnovne kategorije biljaka i životinja. Mogu prepoznati i osnovne ekološke pojmove poput onečišćenja (Palmer, 1995).

Svijest o ekologiji

Današnje stanje okoliša na globalnoj razini obilježeno je brojnim izazovima, uključujući klimatske promjene, zagađenje te gubitak biološke raznolikosti. Ovi problemi povezani su s djelovanjem čovjeka i rezultat su socioekonomskog modela koji dugoročno šteti prirodnim sustavima (Tilman & Clark, 2014). Ljudska aktivnost mijenja ekosustave i uzrokuje nestanak vrsta, što nije samo ekološki, već i etički problem. U tom kontekstu, obrazovanje o okolišu postaje ključan alat za promicanje odgovornog odnosa prema prirodi.

Stapp (1969: 30) ističe kako cilj obrazovanja za okoliš nije samo razumijevanje okolišnih problema, već i razvijanje svijesti da su ljudi dio biosfere te da svojim djelovanjem utječu na odnose među organizmima. Povezanost čovjeka i prirode, kao i razumijevanje tih međuodnosa, temelj su za stvaranje održivih društava.

Rana edukacija o biološkoj raznolikosti i ekologiji ima značajnu ulogu u oblikovanju stavova. Melis (2020) navodi da upravo to znanje omogućuje djetetu razumijevanje prirodnih pojava, potiče osjećaj odgovornosti i motivira ga na očuvanje okoliša. Znanje o međusobnoj povezanosti živih bića važan je dio ranog znanstvenog obrazovanja i osnova za razvoj ekološke pismenosti u djece predškolske dobi.

Zanimljiv primjer dolazi iz Norveške, gdje više od 90% djece u dobi od prve do pete godine pohađa dječji vrtić (Moser & Martinsen, 2010). Norveški nacionalni kurikulum za predškolske ustanove predviđa da se djeca kroz iskustvo i kontakt s prirodom uče očuvanju okoliša, razvoju osjećaja za održivi razvoj te upoznavanju biljnih i životinjskih vrsta. Vrtići u Norveškoj tradicionalno provode znatan dio vremena na otvorenom, bilo na vrtićkom igralištu ili u prirodnim okruženjima, čime se djeci omogućuje izravan doživljaj lokalne biološke raznolikosti (Moser & Martinsen, 2010, str. 460). Pojedini vrtići specijalizirali su se za teme kao što su poljoprivreda, priroda, sport ili život na otvorenom, a svaki vrtić ima autonomiju u definiranju vlastitog profila, iako ne postoje službeni nacionalni kurikularni standardi za takvu specijalizaciju.

Ekološki odgoj može imati snažan utjecaj na dječju sposobnost razumijevanja složenih odnosa među organizmima u prirodi. Frantz i Mayer (2014) naglašavaju da emocionalna privrženost prirodi snažno utječe na pojedinčevu motivaciju za očuvanje okoliša.

Naime, što je osjećaj pripadnosti i povezanosti s okolišem veći, to je veća i empatija te spremnost na djelovanje u korist prirode. Primjer dobre prakse ekološkog obrazovanja može se pronaći i u Rumunjskoj. Prema istraživanju Suduc et al. (2014), u dječjim vrtićima i osnovnim školama ekološki se odgoj provodi putem kulturnih aktivnosti, igre i sadržaja integriranih u nastavu. Odgojitelji i učitelji u Rumunjskoj stječu znanja o ekologiji putem neformalnog obrazovanja, razmjene iskustava i samostalnog učenja. Osim toga, podrška pojedinaca i organizacija ima značajnu ulogu u promicanju održivog odgoja.

Suduc et al. (2014) također opisuju razvoj ekološke svijesti u skladu s dobi djeteta. U dječjem vrtiću djeca izražavaju naklonost prema prirodi kroz pjesmu, ples, gledanje edukativnih videozapisa i druge kreativne aktivnosti. U osnovnoj školi potiče se razvoj kritičkog mišljenja i odgovornog ponašanja kroz aktivno, učeniku usmjereno učenje. U srednjim školama učenici razvijaju svijest o ograničenosti prirodnih resursa i uče kako ih odgovorno koristiti.

Komunikacija ima ključnu ulogu u prenošenju ekoloških poruka i razumijevanju važnosti održivosti. Prema Rogersu (1983), komunikacija je temelj povezivanja, procjene i promišljanja, a kognitivni razvoj djece utječe na njihovu sposobnost usvajanja znanja i oblikovanja stavova. Razumijevanje ekoloških pojmova i odnosa ne proizlazi samo iz učenja pojmova, već i iz sposobnosti povezivanja i interpretacije – što je posebno važno u radu s djecom predškolske dobi.

Važnost ekoloških programa za djecu

Stanje okoliša u svijetu kontinuirano se pogoršava alarmantnom brzinom, ponajviše zbog složene mreže društveno-ekoloških izazova kao što su klimatske promjene, zagađenje zraka i vode, zakiseljavanje oceana, degradacija tla i gubitak biološke raznolikosti (Barnosky & Hadly, 2016). Stručnjaci koji se bave ovim pitanjima upozoravaju na važnost zdravih, funkcionalnih i otpornih ekosustava kao preduvjeta za život na Zemlji, uključujući i ljudsku vrstu. Brojna istraživanja ističu da zaštita i obnova okoliša zahtijevaju temeljite promjene u proizvodnji, potrošnji i društvenom ponašanju, koje uključuju i individualne odluke, ali i kolektivno djelovanje utemeljeno na kulturnim vrijednostima.

Obrazovanje za okoliš u tom je kontekstu i filozofija, i alat, i pristup, i profesija. Monroe i suradnici (2008, str. 205) navode kako je njegov cilj oblikovanje ekološki osviještenih građana, spremnih na aktivno uključivanje u rješavanje okolišnih i održivih izazova. Kroz razvoj stavova, vrijednosti, znanja, motivacije i vještina za poduzimanje konkretnih akcija, obrazovanje o okolišu potiče odgovorno ponašanje i djelovanje usmjereno na održivu budućnost. Važno je naglasiti kako se ono provodi tijekom cijelog životnog vijeka – od ranog djetinjstva do starije dobi – u formalnom i neformalnom obrazovanju. Upravo se zato naglasak stavlja na cjeloživotno učenje, s obzirom na stalne promjene znanstvenih i društvenih spoznaja koje zahtijevaju neprestano kritičko promišljanje i odlučivanje – kako na individualnoj, tako i na razini zajednice.

Iako je obrazovanje o okolišu relevantno u svim životnim fazama, istraživači se slažu da je rano djetinjstvo, definirano kao razdoblje od rođenja do osme godine, osobito ključno za razvoj ekološke pismenosti (Ardoin et al., 2020). Pozitivna iskustva djece u prirodi u tom ranom razdoblju često su povezana s razvojem trajne brige za okoliš i usvajanjem ponašanja usmjerenih na očuvanje prirode tijekom odrasle dobi. Rani odgoj za okoliš prepoznaje se kao specifičan pristup koji oblikuje temelj za različite filozofije i prakse u ekološkoj edukaciji (Monroe et al., 2008).

Afektivna uključenost djece u ekološke programe ključna je za razvijanje akcijskih vještina i oblikovanje razvojno primjerenih obrazaca ponašanja za očuvanje okoliša. Osim ekoloških ishoda, takvi programi podupiru i cjelokupan osobni i socioemocionalni razvoj djeteta. Djeca se potiču da povežu emocionalna iskustva sa znanjem i konkretnim djelovanjem, a okoliš se doživljava ne samo kao obrazovni sadržaj, već kao cjelovito iskustveno okruženje (Ardoin et al., 2020). Prema Monroe et al. (2008), sinergija ranog djetinjstva i ekološkog obrazovanja snažnija je kad se ta dva pristupa kombiniraju. Takvo povezivanje ima potencijal obogatiti ljudsko iskustvo i dugoročno doprinijeti očuvanju prirodnih i društvenih sustava – za dobrobit sadašnjih i budućih generacija.

Istraživanje aktivnosti koje se provode u ekovrćicama u Republici Hrvatskoj

Prema podacima Udruge Lijepa Naša (2025), u Republici Hrvatskoj aktivno djeluje 306 odgojno-obrazovnih ustanova s priznatim statusom Ekoškole. Među njima je 87 dječjih vrtića, 170 osnovnih škola, 6 škola za djecu s teškoćama u razvoju, 39 srednjih škola, 2 učenička doma i 2 visokoobrazovne ustanove.

Materijali i metode

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja bio je identificirati i analizirati vrste ekoloških aktivnosti koje provode hrvatski ekovrtići te utvrditi njihove sličnosti i razlike u odnosu na geografski položaj, opseg provedbe i specifičnosti programa. Poseban naglasak stavljen je na prepoznavanje obrazaca u provedbi aktivnosti te na dublje razumijevanje dugoročnih praksi kroz studiju slučaja Dječjeg vrtića Kutina.

Istraživačka pitanja

U skladu s ciljem definirana su sljedeća istraživačka pitanja:

- Koje vrste ekoloških aktivnosti najčešće provode ekovrtići u Republici Hrvatskoj?
- U kojoj se mjeri aktivnosti razlikuju među vrtićima u kontinentalnim i primorskim područjima?
- Koji su tematski obrasci najzastupljeniji u ekološkim programima?
- Kako dugogodišnje aktivnosti Dječjeg vrtića Kutina ilustriraju razvoj i kontinuitet ekoloških praksi?

Uzorak i kriteriji odabira

U istraživanje je uključeno 18 dječjih vrtića s priznatim statusom ekovrtića. Uzorak je odabran prema sljedećim kriterijima:

- posjedovanje aktualnog statusa Ekovrtića verificiranog od Udruga Lijepa Naša,
- dostupnost javnih podataka o provedenim ekološkim aktivnostima,
- jasno definirane aktivnosti ili projekti prikazani na službenim mrežnim stranicama,
- geografska raznolikost vrtića radi uvida u regionalne razlike.

Vrtići obuhvaćaju različite dijelove Republike Hrvatske, uključujući i kontinentalne i primorske gradove, što povećava reprezentativnost nalaza.

Metode prikupljanja podataka

Podaci su prikupljeni analizom sadržaja službenih mrežnih stranica odabranih vrtića. Za svaki vrtić bilježeni su: nazivi aktivnosti, tematska područja na koja se odnose, opis provedbe, sudionici (djeca, roditelji, odgojitelji), učestalost i trajanje aktivnosti kada je navedeno te eventualni specifični projekti ili inovativne prakse. Prikupljeni podaci organizirani su u tablični prikaz radi sustavne usporedbe.

Metode obrade podataka

Obrada podataka provedena je u nekoliko koraka:

- Tematska analiza kojom su aktivnosti kategorizirane u ključna područja (gospodarenje otpadom, prehrana i zdravlje, biološka raznolikost i priroda, tradicija i lokalna kultura, boravak na otvorenom i tjelesna aktivnost).
- Usporedna analiza kojom su utvrđene sličnosti i razlike među vrtićima te među geografskim regijama.
- Analiza specifičnosti kojom su identificirane aktivnosti koje nadilaze uobičajene prakse.
- Analiza studije slučaja Dječjeg vrtića Kutina radi dubljeg razumijevanja dugoročnih i sustavnih ekoloških aktivnosti.

Ograničenja istraživanja

Istraživanje se temelji isključivo na javno dostupnim informacijama, stoga je moguće da pojedine aktivnosti nisu uključene u analizu ako nisu bile objavljene na mrežnim stranicama. Također, razina detaljnosti među vrtićima nije ujednačena, što može djelomično utjecati na komparativne nalaze.

Etički aspekti

Budući da se istraživanje temelji na javno dostupnim podacima i ne uključuje osobne ni osjetljive informacije, nije bilo potrebno odobrenje etičkog povjerenstva.

Rezultati i analiza

Analiza prikupljenih podataka omogućila je uvid u različite oblike ekoloških aktivnosti koje provode ekovrtići u Republici Hrvatskoj. Aktivnosti su tematski raznolike i uključuju gospodarenje otpadom, poticanje zdravih prehrambenih navika, brigu o biološkoj raznolikosti, njegovanje tradicije i kulturne baštine, aktivnosti na otvorenom, obilježavanje važnih ekoloških datuma te suradnju s lokalnom zajednicom. Većina vrtića provodi više aktivnosti paralelno, pri čemu su neke utemeljene kao stalni, višegodišnji programi, dok su druge oblikovane kao povremene akcije ili jednokratni projekti.

Kategorizacija ekoloških aktivnosti

Na temelju tematske analize aktivnosti prikazanih u tabličnom pregledu izdvojeno je šest osnovnih kategorija:

- Gospodarenje otpadom i recikliranje – aktivnosti vezane uz razvrstavanje otpada, sakupljanje starog papira, plastike, baterija ili čepova te izradu uporabnih predmeta od recikliranih materijala.
- Prehrana, zdravlje i održive navike – naglasak na zdravoj prehrani, uzgoju biljaka, pripremi zdrave hrane, upoznavanju sezonskih namirnica i jačanju svijesti o utjecaju prehrane na okoliš.
- Priroda i biološka raznolikost – aktivnosti poput sadnje stabala, brige o biljkama, uređenja vrta, proučavanja životinja i staništa te poticanja djece na promatranje prirodnih pojava.
- Tjelesna aktivnost i boravak na otvorenom – šetnje, izleti u prirodu, šumski kutci, zelene staze, boravak u dvorištu vrtića i organizirane aktivnosti na otvorenom.

- Tradicija i kulturna baština – njegovanje običaja, uporaba prirodnih materijala, radionice rukotvorina i upoznavanje s lokalnim specifičnostima.
- Obilježavanje važnih ekoloških datuma i akcija – Dan planeta Zemlje, Dan vode, Dan šuma, Zelena čistka i druge ekološke manifestacije u zajednici.

Ovakva kategorizacija omogućuje jasnije uočavanje dominacije pojedinih vrsta aktivnosti i usporedbu vrtića prema opsegu i raznolikosti programa.

Zastupljenost aktivnosti među vrtićima

Analiza aktivnosti provedenih u 18 dječjih vrtića pokazuje da je najzastupljenija kategorija gospodarenje otpadom, koju provodi gotovo svaki vrtić u uzorku. Prevladavaju aktivnosti poput razvrstavanja otpada, izrade ukrasnih i uporabnih predmeta od recikliranih materijala te sudjelovanje u akcijama prikupljanja papira ili plastike. Ovakav naglasak odražava osnovne ciljeve programa Ekovrtića, ali i činjenicu da su ove aktivnosti organizacijski najjednostavnije te se lako uklapaju u svakodnevni rad.

Aktivnosti vezane uz prehranu i zdrave navike također su vrlo zastupljene – više od polovice vrtića uključuje djecu u sadnju i brigu o biljkama, pripremu zdravih jela, upoznavanje sezonskih plodova ili radionice vezane uz mediteransku prehranu. Pojedini vrtići dodatno razvijaju vlastite povrtnjake, čime se djeca potiču na aktivno sudjelovanje i usvajanje održivih navika.

Manje zastupljene, ali izrazito vrijedne, jesu aktivnosti vezane uz biološku raznolikost poput sadnje stabala, proučavanja životinja, izrade hotela za kukce ili projekata vezanih uz oprašivače. Njihova rjeđa pojavnost može se objasniti potrebom za dodatnim resursima, suradnjom s institucijama ili većim angažmanom stručnog osoblja.

Usporedba aktivnosti prema geografskom položaju

Analiza regionalne rasprostranjenosti ukazuje na razlike između vrtića u primorskom i kontinentalnom dijelu Hrvatske:

- Primorski vrtići češće provode aktivnosti povezane s morskim ekosustavima, mediteranskom prehranom, biljem karakterističnim za priobalje te obilježavanjem lokalnih ekoloških manifestacija.
- Kontinentalni vrtići u većoj mjeri uključuju šumske šetnje, izradu hotela za kukce, aktivnosti vezane uz bioraznolikost te sezonsko uređenje vrta i dvorišta.

Iako se tematske kategorije značajno preklapaju, regionalne specifičnosti obogaćuju sadržaj programa i omogućuju djeci povezivanje ekoloških aktivnosti s lokalnim prirodnim okruženjem.

Specifične i inovativne prakse

U više vrtića zabilježene su aktivnosti koje se mogu smatrati inovativnima, a uključuju:

- „ekopatrole“ u kojima djeca nadziru pravilno razvrstavanje otpada,
- kompostiranje u vrtićkom dvorištu,
- šumske grupe koje redovito borave u prirodi,
- suradnju s lokalnim komunalnim društvima, vatrogascima ili ekološkim udrugama,
- radionice izrade prirodnih preparata (npr. sapuna ili čajeva).

Takve aktivnosti doprinose većoj autonomiji djece, povezivanju s lokalnom zajednicom i razvoju konkretnih vještina.

Ključni obrasci i trendovi

Uočeni rezultati upućuju na nekoliko općih obrazaca:

1. Visoka zastupljenost aktivnosti gospodarenja otpadom, što odražava osnovni standard ekovrtića.
2. Rastući interes za hortikulturne aktivnosti – uzgoj biljaka, briga o vrtu i zelene površine postaju sve važniji dio vrtićkih programa.
3. Sve veći naglasak na boravku na otvorenom kao dijelu ekološkog odgoja.
4. Suradnja s roditeljima i lokalnom zajednicom kao važan element održivosti programa.
5. Razlike među vrtićima ne proizlaze iz standarda Ekovrtića, već iz lokalnih mogućnosti, kreativnosti zaposlenika i dostupnosti resursa.

Ovi trendovi ukazuju na kontinuirano razvijanje i obogaćivanje ekoloških programa u vrtićima te na potrebu za daljnjom razmjenom dobrih praksi među ustanovama.

Tablica 1. Aktivnosti u ekovrtićima u Republici Hrvatskoj posložene prema abecednom redu grada iz kojeg ekovrtići dolaze

Vrtić (grad i naziv)	Ekološke aktivnosti	Web stranica
Delnice – DV Hlojkica	briga o socijalnoj pravednosti; upoznavanje svog i drugih kulturnih okruženja; razvijanje kreativnosti; učenje jezika	https://hlojkica.com/
Dugo Selo – DV Dugo Selo	recikliranje otpada; važnost vode i energije; pravilna prehrana	https://www.dugoselo.dvds.hr/
Fažana – DV Sunce	eko patrole; dan ekologije	https://www.dvsunce.hr/
Ivanić Grad – DV Ivanić Grad	kultura higijene; zdravlje i prehrana; čistoća prostora	https://www.djecjivrtic-ivanic.hr/index.html

Jastrebarsko – DV Radost	razvrstavanje otpada; ekokviz; ekopatrole	https://www.radost-jaska.hr/
Karlovac – DV Četiri rijeke	kompostiranje; recikliranje; prikupljanje kišnice	https://vrtic-cetiririjeke.hr/
Kostrena – DV Zlatna ribica	odgoj i obrazovanje za okoliš; odlučivanje za budućnost	https://zlatnaribica.hr/
Kutina – DV Kutina	zdravlje i higijena; recikliranje; važnost vode i šuma; biološka raznolikost	https://vrtic-kutina.hr/
Mali Lošinj – DV Cvrčak	kulturna baština Lošinja; razvrstavanje otpada	https://dvc-mali-losinj.hr/
Popovača – DV Popovača	zdrave navike; recikliranje; kreativna uporaba otpada	https://vrtic-popovaca.hr/
Poreč – DV Radost	ekološka svijest; tradicija; lokalni projekti	https://www.radost-porec.hr/
Slavonski Brod – DV Ivana Brlić Mažuranić	biljni i životinjski svijet; sadnja; selekcija otpada; projekti s roditeljima	https://www.djecji-vrtici-sb.hr/
Šibenik – DV Osmijeh	ekološke navike; prehrana; globalna odgovornost; biološka raznolikost	https://www.dvosmijeh.hr/index.php
Virovitica – DV Cvrčak	zdrave navike; centri za motoriku	https://www.cvrcakvt.hr/
Vodice – DV Tamaris	gospodarenje otpadom; tjelesna aktivnost	https://www.dvtamaris.hr/
Zagreb – DV Mali princ	obilježavanje godišnjice; izložba o ekoprojektima	https://vrtic-maliprinc.zagreb.hr/
Zagreb – DV Pipi Duga Čarapa	ekološka osjetljivost; zdrava prehrana; kuharica s jelima	http://www.pipidugacarapa.hr/
Zagreb – DV Srednjaci	uzgoj povrtnjaka; izleti u prirodu; očuvanje resursa	https://vrtic-srednjaci.zagreb.hr/default.aspx

Nakon analize prikazanih podataka, može se zaključiti da svi navedeni vrtići aktivno sudjeluju u programima vezanima za ekologiju i održivi razvoj, što im i omogućuje status ekovrtića. Većina vrtića provodi slične aktivnosti, osobito u pogledu gospodarenja otpadom – prikupljanja, razvrstavanja i recikliranja otpada – što ukazuje na snažan fokus na razvijanje osnovnih ekoloških navika. Vrtići u kontinentalnoj Hrvatskoj češće provode aktivnosti koje uključuju uzgoj voćnjaka, povrtnjaka ili cvjetnjaka, dok su primorski vrtići brojnije zastupljeni kada je riječ o programima očuvanja tradicije i prirodne baštine. U svim vrtićima može se prepoznati prisutnost aktivnosti koje promiču zdravu prehranu, tjelesnu aktivnost i brigu o zdravlju, što pokazuje integrirani pristup održivom razvoju.

Prikaz višegodišnjih aktivnosti u vrtiću Kutina

Višegodišnji ekološki program Dječjeg vrtića Kutina ističe se kao primjer sustavnog, kontinuiranog i jasno strukturiranog pristupa ekološkom odgoju djece. Za razliku od većine vrtića u uzorku, DV Kutina već niz godina provodi stabilan ekološki program koji uključuje ponavljajuće godišnje aktivnosti, dugoročne projekte te tradiciju uključivanja djece, roditelja i lokalne zajednice. Njihov pristup omogućuje praćenje napretka kroz vrijeme, razvoj dječjih kompetencija te prepoznavanje ekološkog identiteta vrtića.

Jedan od temeljnih elemenata programa je Ekokodeks, dokument koji nastaje u suradnji djece, odgojitelja i roditelja te se redovito ažurira kako bi odražavao nove ekološke ciljeve i navike. Ekokodeks predstavlja jasno strukturiran skup pravila koja djeca svakodnevno primjenjuju, kao što su štednja vode, briga o biljnom svijetu, pravilno odvajanje otpada i korištenje prirodnih materijala. Ovakav pristup razvija osjećaj odgovornosti i pripadnosti, a djeca imaju aktivnu ulogu u provođenju i nadziranju ekoloških pravila.

DV Kutina provodi i niz praktičnih ekoloških aktivnosti koje se ponavljaju svake godine. Među njima se ističu: sadnja drveća i uređenje vrtićkog dvorišta, uređivanje povrtnjaka i začinskog vrta, izrada hotela za kukce, kompostiranje biootpada te prikupljanje starog papira i plastike.

Redovito sudjeluju i u lokalnim akcijama poput „Zelene čistke“, Dana planeta Zemlje te humanitarnih i edukativnih inicijativa usmjerenih na održivost. Ponavljanjem istih aktivnosti iz godine u godinu djeca imaju priliku promatrati promjene u prirodi i razvijati dublje razumijevanje dugoročnih procesa.

Posebnu vrijednost predstavlja i sustavna suradnja s lokalnom zajednicom. Vrtić ostvaruje suradnju s gradskim komunalnim poduzećem, udrugama za zaštitu okoliša, Crvenim križem, lokalnim školama i ustanovama. Ovakav oblik suradnje doprinosi jačanju socijalne kohezije i pruža djeci priliku da uče o ekologiji izvan zidova vrtića. Suradnja s roditeljima također je snažno zastupljena, osobito u radnim akcijama, ekoradionicama i zajedničkom održavanju vrtićkog dvorišta.

Dvorište DV Kutina posebno se ističe kao „živi laboratorij“. Prostori su organizirani tako da potiču istraživanje, slobodnu igru i boravak na otvorenom. U dvorištu se nalaze gredice, kompostište, stalci za promatranje prirodnih pojava, mjesta za odmor u sjeni te prostori za slobodnu igru s prirodnim materijalima. Time je ekološki odgoj integriran ne samo kroz aktivnosti, već i kroz cjelokupnu organizaciju prostora.

Analizom višegodišnjeg programa može se zaključiti da je DV Kutina primjer iznimno dobro razvijene i održive ekološke prakse. Za razliku od većine vrtića u uzorku, čiji su programi fragmentirani ili povremeni, Kutina nudi model koji uključuje jasno definirane ciljeve, godišnje ponavljajuće aktivnosti, uključenost djece i roditelja, povezivanje s lokalnom zajednicom i trajnu brigu o prostornom uređenju. Takav model doprinosi izgradnji ekološkog identiteta vrtića i može poslužiti kao smjernica drugim ustanovama koje žele unaprijediti održivost svojega programa.

Zaključak

Ekološki odgoj u ranom djetinjstvu ima ključnu ulogu u oblikovanju svijesti o važnosti očuvanja okoliša i održivog načina života. Analiza aktivnosti provedenih u ekovrćicama u Republici Hrvatskoj pokazuje da mnoge ustanove već uspješno provode različite oblike ekoloških programa. Ti programi uključuju aktivnosti poput recikliranja, sadnje biljaka, poticanja zdrave prehrane te promicanja odgovornog i održivog ponašanja prema prirodi. Ipak, uočljive su razlike među vrtićima, osobito u pogledu opsega, trajanja i sustavnosti provedbe ekoloških sadržaja. Usporedba s međunarodnim praksama ukazuje na potrebu jačanja institucionalne podrške, kao i na važnost dodatnog usmjeravanja i educiranja odgojno-obrazovnih djelatnika u skladu s ciljevima održivog razvoja.

Oснаživanjem ekoloških programa u predškolskim ustanovama doprinosi se ne samo očuvanju okoliša, već i razvoju generacija djece koje će prepoznati svoju odgovornost u brizi za prirodu i aktivno doprinositi održivoj budućnosti. U tom smislu, ekovrćice predstavljaju važan segment odgojno-obrazovnog sustava i zaslužuju veću stručnu, institucionalnu i financijsku podršku, kao i kontinuirano vrednovanje učinka svojih programa.

Za postizanje dugoročnih pozitivnih promjena, nužan je sustavan i planiran pristup koji uključuje sve dionike – od djece i odgojitelja do roditelja i zajednice. Buduća istraživanja mogla bi se usmjeriti na dublje razumijevanje utjecaja ekološkog odgoja, uključujući aktivno sudjelovanje djece u evaluaciji programa te analizu učinaka na njihove stavove i ponašanja tijekom odrastanja.

Literatura:

- o Ardoin, N. M., & Bowers, A. W. (2020). Early childhood environmental education: A systematic review of the research. *Educational Research Review*, 31, 100353. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2020.100353>
- o Ballantyne, R., Packer, J., & Everett, M. (2005). Measuring environmental education program impacts and learning in the field: Using an action research cycle to develop a tool for use with young students. *Australian Journal of Environmental Education*, 21, 23–37.
- o Barnosky, A. D., & Hadly, E. A. (2016). *Tipping point for planet Earth: How close are we to the edge?* Thomas Dunne Books.
- o Borg, F. (2019). A case study of a Green Flag-certified preschool in Sweden. *Hungarian Educational Research Journal*, 9(4), 607–627. <https://doi.org/10.1556/063.9.2019.4.49>
- o Cincera, J., & Komárková, L. (2010). Utilization of drawings as a mean for evaluation of a program focused on shaping environmental sensitivity of young children. *Envigogika*, 5(2). <https://doi.org/10.14712/18023061.275> (Pristupljeno 2. lipnja 2025.)
- o Cutter-Mackenzie, A., & Edwards, S. (2013). Toward a model for early childhood environmental education: Foregrounding, developing, and connecting knowledge through play-based learning. *The Journal of Environmental Education*, 44(3), 195–213. <https://doi.org/10.1080/00958964.2012.712723>
- o Davis, J. M. (2010). Early childhood education for sustainability: Why it matters, what it is, and how whole centre action research and systems thinking can help. *Journal of Action Research Today in Early Childhood*, 1, 35–44.
- o Häggström, E. (2013). Respect for nature – A prescription for developing environmental awareness in preschool. *CEPS Journal*, 3(1), 25–44.

- o Kellert, S. R. (2002). Experiencing nature: Affective, cognitive, and evaluative development in children. In P. H. Kahn & S. R. Kellert (Eds.), *Children and nature: Psychological, sociocultural, and evolutionary investigations* (pp. 117–151). MIT Press.
- o Melis, C. (2020). Kindergarten children's perception about the ecological roles of living organisms. *Sustainability*, 12(22), 9565. <https://doi.org/10.3390/su12229565> (Pristupljeno 2. lipnja 2025.)
- o Monroe, M. C., Andrews, E., & Biedenweg, K. (2008). A framework for environmental education strategies. *Applied Environmental Education & Communication*, 6(3–4), 205–216. <https://doi.org/10.1080/15330150801944416>
- o Moser, T., & Martinsen, M. T. (2010). The outdoor environment in Norwegian kindergartens as pedagogical space for toddlers' play, learning and development. *European Early Childhood Education Research Journal*, 18(4), 457–471. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2010.525931>
- o Palmer, J. A. (1995). Environmental thinking in the early years: Understanding and misunderstanding of concepts related to waste management. *Environmental Education Research*, 1(1), 35–45. <https://doi.org/10.1080/1350462950010104>
- o Rogers, E. M. (1983). *Diffusion of innovations* (3rd ed.). Free Press.
- o Skolverket. (2018). *Curriculum for the preschool Lpfö 18*. The Swedish National Agency for Education. <https://www.skolverket.se/publikationer?id=3984> (Pristupljeno 2. lipnja 2025.)
- o Stapp, W. B. (1969). The concept of environmental education. *Environmental Education*, 1, 30–31.
- o Suduc, A. M., Bîzoi, M., & Gorghiu, G. (2014). Sustainable development in Romania in pre-school and primary education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116, 1187–1192. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.01.357> (Pristupljeno 2. lipnja 2025.)

- o Tilman, D., & Clark, M. (2014). Global diets link environmental sustainability and human health. *Nature*, 515, 518–522. <https://doi.org/10.1038/nature13959>
- o Udruga Lijepa Naša. (2022). *Ekoškole i ekovrtići*. <https://www.eko.lijepa-nasa.hr> Pristupljeno 2. lipnja 2025.